

СЕКЦІЯ 6. ЕКОНОМІКА ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Кобзар О. М.

*кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
відділу екосистемного оцінювання
природно-ресурсного потенціалу
Державної установи «Інститут економіки
природокористування та сталого розвитку
Національної академії наук України»
м. Київ, Україна*

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-273-2-14>

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ПЛАТЕЖІВ ЗА АГРОЕКОЛОГІЧНИМИ СХЕМАМИ У СФЕРІ ЗБЕРЕЖЕННЯ БІОРІЗНОМАНІТТЯ

Наслідками активних бойових дій, зумовлених агресією Російської Федерації, окрім людських та матеріальних втрат, є значна шкода природним екосистемам України. За даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України війна російської федерації проти України вже вплинула на 900 заповідних територій площею 1,2 мільйонів гектарів, що становить близько третини площі всього природно-заповідного фонду [1]. Збереження біорізноманіття природоохоронних територій вимагатиме значних зусиль та розробки відповідних інструментів. У цьому сенсі актуальним є дослідження зарубіжного досвіду відновлення та збереження біорізноманіття природоохоронних територій та територій з високою природною цінністю. Зокрема, на особливу увагу заслуговує досвід ЄС щодо реалізації

агроекологічних схем. За такими схемами державам-членам ЄС надається фінансова підтримка у розробці та реалізації агро-екологічних заходів. Кожна схема має конкретну екологічну мету, таку як захист чи відновлення біорізноманіття, ландшафту, пом'якшення наслідків зміни клімату тощо. Багато схем є багатофункціональними і призначені для одночасного досягнення кількох екологічних цілей.

В рамках схем передбачено виплати фермерам, які вирішили впровадити на своїх ділянках певні методи раціонального використання довкілля. В залежності від того, на яких умовах фермери отримують плату, агроекологічні схеми, поділяють на такі групи: схеми, за якими платежі сплачують за виконання певних вимог до ведення сільськогосподарської діяльності та метою яких є досягнення екологічних цілей [2]; схеми, за якими платежі сплачуються за досягнення певних екологічних результатів; гібридні схеми, за якими платежі сплачуються за виконання певних вимог та досягнення певних екологічних результатів. Для врахування специфіки конкретних екосистем та вирішення завдань більш «високого рівня», зокрема, таких що стосуються природоохоронних територій та територій з високою природною цінністю, більш доцільним вважається застосування агро-екологічних схем другого типу.

Вартість реалізації агроекологічних схем, за якими платежі сплачуються за досягнення результатів у збереженні біорізноманіття у загальному вигляді є функціональною залежністю таких величин (формула 1):

$$C_c = f(P_c, E_c, R_c) , \quad (1)$$

де C_c – вартість реалізації агроекологічної схеми, за якою платежі сплачуються за досягнення результатів у збереженні біорізноманіття, грн;

P_c – загальний обсяг платежів за агроекологічною схемою, грн;

E_c – трансакційні витрати, що несе держава при реалізації агроекологічної схеми, грн;

R_c – вартість досліджень, необхідних для проведення агроекологічної схеми, грн.

Слід зазначити, що розмір платежів, що отримують фермери, залежить від рівня досягнення ними встановлених в рамках схеми екологічних цілей. Загальний обсяг платежів за схемою заснованою на досягненні результату власне є сумою платежів за окремими рівнями, сплаченими за весь час реалізації схеми. Розрахунки платежів за конкретними рівнями ґрунтуються на доходах, втрачених фермерами через зміну методів ведення сільського господарства на такі, що зазвичай необхідні для досягнення встановленої екологічної цілі; додаткових та трансакційних витратах [3, с. 44–45] (формула 2):

$$P_n = f(S_n, T_n, I_n, M_n, A_n, E_n), \quad (2),$$

де P_n – платіж за досягнення n -го рівня збереження біорізноманіття в рамках агроекологічної схеми, заснованої на досягненні результату, *грн*;

S_n – площа екосистеми (або її частини), в межах якої було досягнуто n -ий рівень збереження біорізноманіття, *га*;

T_n – час, за який було досягнуто та підтримано n -ий рівень збереження біорізноманіття, *рік/місяць*;

I_n – втрачений фермерами дохід при досягненні n -ого рівня збереження біорізноманіття внаслідок зміни способу ведення сільського господарства, *грн/га*;

M_n – зекономлені фермерами кошти при досягненні n -ого рівня збереження біорізноманіття внаслідок зміни способу ведення сільського господарства, *грн/га*;

A_n – додаткові витрати, що несуть фермери при досягненні n -ого рівня збереження біорізноманіття внаслідок зміни способу ведення сільського господарства, *грн/га*;

E_n – трансакційні витрати що несуть фермери при досягненні n -ого рівня збереження біорізноманіття внаслідок зміни способу ведення сільського господарства, *грн/га*.

Необхідно зауважити, що однією з головних умов та одночасно проблем визначення платежів у такий спосіб є наявність надійної та повної інформації щодо залежності між змінами у способах господарювання та: *по-перше*, врожайністю

сільськогосподарської продукції; *по-друге*, станом певного типу біорізноманіття збереження якого є метою реалізації даної агроекологічної схеми. Крім того, така інформація має бути наявною не тільки для досягнення кінцевої цілі з збереження біорізноманіття, але й для кожного з всієї обраної для конкретної схеми кількості проміжних етапів (рівнів) цього процесу.

Отже, обсяг коштів, необхідних для реалізації агроекологічних схем, за якими платежі сплачуються за досягнення результатів у збереженні біорізноманіття у загальному вигляді є функціональною залежністю від таких величин, як вартість досліджень, необхідних для проведення агроекологічної схеми; трансакційних витрат, що несе держава при реалізації агроекологічної схеми; загального обсягу платежів за агроекологічною схемою (на обсяг яких залежить від площі екосистеми, в межах якої було досягнуто певні рівні відтворення/збереження біорізноманіття; часу, необхідного для їх досягнення; втраченого при цьому фермерами доходу, обсягу зекономлених коштів та понесених ними додаткових та трансакційних витрат). Однією з головних умов та одночасно проблем визначення обсягів платежів за схемами у такий спосіб є наявність надійної та повної інформації щодо залежності між змінами у способах господарювання та врожайністю сільськогосподарської продукції, станом певного типу біорізноманіття збереження якого є метою реалізації даної агроекологічної схеми.

Література:

1. Заповідні території під час війни. *Природно-заповідний фонд України*: веб-сайт. URL: <https://wownature.in.ua/> (дата звернення: 09.12.2022).

2. Results-based agri-environment measures are an effective conservation strategy for species-rich grassland. *European Commission*. URL: [:https://environment.ec.europa.eu/research-and-innovation/science-environment-policy_en](https://environment.ec.europa.eu/research-and-innovation/science-environment-policy_en) (дата звернення 20.09.2022)

3. General Guidance Handbook Results-based Agri-Environmental Payment Schemes 20th June 2018. URL: https://rbapseu.files.wordpress.com/2019/01/rbaps_gh01_general_guidance.pdf.